11-tema. Nekeniń toqtatılıwı hám haqıyqıy emesligi

11-tema / 16 · 1-semestr

MAZMUNI

1. Bap
2. Qısqasha juwmaq
3. Kazuslar (IRAC)
4. Test
5. Glossariy
6. Xronologiya
7. Mind-map
8. Túsindiriw hám sxema
9. Derekler

Bap

Neke insan ómirindegi eń áhmiyetli huqıqıy hám ruwxıy qádemlerdiń biri bolıp tabıladı. Biraq, túrli sebeplerge kóre shańaraqlıq qatnasıqlar óz juwmaǵına jetiwi múmkin. Bul sabaqta nekeniń tamamlanıwı hám onıń haqıyqıy emes dep tabılıwı sıyaqlı quramalı huqıqıy institutlardı úyrenemiz. Bul processlerde nızamshılıq tek ǵana er-hayaldıń, bálki, eń dáslep, erjetpegen balalardıń huqıqları hám máplerin qorǵawǵa qaratılǵan. Sabaq dawamında neke qanday tiykarlarǵa kóre tamamlanıwı, FHDYO hám sud tártibinde ajırasıwdıń ózine tán ózgeshelikleri, sonday-aq, shańaraqlıq zorlıq jaǵdaylarında jábirleniwshini qorǵaw mexanizmleri menen tanısasız. Bunnan tısqarı, nekeniń haqıyqıy emesligi tiykarları, onıń huqıqıy aqıbetleri hám insaplı turmıs joldasınıń huqıqları analiz etiledi. Bul tema shańaraq huqıqınıń eń áhmiyetli bólimlerinen biri bolıp, keleshekte yuridikalıq ámeliyatta eń kóp ushırasatuǵın máselelerdi durıs sheshiwge járdem beredi. Sabaǵımız sizge shańaraq huqıqındaǵı náziq máselelerdi durıs bahalaw hám ámeliyatta nızam normaların anıq qollanıw kónlikpesin beredi.

QISQASHA

- 1 jas — Erdiń dawa sheklewi múddeti (Bala tuwılǵannan keyin 1 jılǵa shekem er hayalınıń razılıǵısız ajırasıwǵa dawa ete almaydı (ShK 39-statya))
- 6 ay — Jarasıw múddeti (Sud er-hayalǵa jarasıw ushın 6 ayǵa shekem múddet beriwi múmkin (ShK 40-statya))
- 3 ay — FHDYOda ajırasıw múddeti (Óz-ara razılıq bolǵanda arza berilgen kúnnen 3 ay ótkennen soń ajırasıw dizimge alınadı (ShK 218-statya))
- 300 kún — Balanıń huqıqı saqlanıwı (Neke haqıyqıy emes dep tabılǵannan keyin 300 kún ishinde tuwılǵan balanıń huqıqları tolıq saqlanadı (ShK 56-statya))

11.1 Nekeniń tamamlanıw tiykarları

Nekeniń tamamlanıwı shańaraqlıq qatnasıqlardıń, atap aytqanda, er-hayal ortasındağı jeke múlklik emes hám múlklik huqıqlardıń keleshek dáwir ushın biykar bolıwın ańlatadı. Nızamshılıqqa kóre, neke belgili bir yuridikalıq faktler júzege kelgende ǵana tamamlanadı. Nekeniń tamamlanıw tiykarları úsh túrge bólinedi: er-hayaldan biriniń qaytıs bolıwı, sud tárepinen olardan birin qaytıs bolǵan dep járiyalawı hám nekeden ajıratıw (Shańaraq kodeksi, 37-statya). Er yamasa hayal qaytıs bolǵanda neke óz-ózinen tamamlanadı hám bunıń ushın arnawlı sud qararı talap etilmeydi. Bul jaǵdayda nekeniń tamamlanıwı FHDYO organı tárepinen berilgen ólim haqqındağı gúwalıq penen tastıyıqlanadı. Eger puqara dereksiz joǵalǵan bolsa hám nızamda belgilengen shártler orınlansa, sud onı qaytıs bolǵan dep járiyalawı múmkin. Sudtıń usı qararı nızamlı kúshke kirgen kúnnen baslap neke tamamlanǵan esaplanadı. Nekeni tamamlawdıń eń kóp ushırasatuǵın tiykarı — bul nekeden ajıratıw bolıp tabıladı. Nekeden ajıratıw er-hayaldan biriniń yamasa ekewiniń arzasına tiykar, sonday-aq, sud tárepinen mámilege uqıpsız dep tabılǵan er (hayal)dıń qáwenderi bergen arzaǵa muwapıq ámelge asırıladı (Shańaraq kodeksi, 37-statya). Nekeniń tamamlanıwı nekeden kelip shıǵatuǵın qatnasıqlardı tek ǵana keleshek dáwir ushın toqtatadı. Kóz aldıńızǵa keltiriń, Anvar hám Sardoranıń nekesi Sardoranıń qaytıs bolıwı sebebi menen tamamlandı. Bul jaǵdayda Anvar FHDYO organına múrájat etip, ólim gúwalıǵın aladı hám sol waqıttan olardıń nekesi huqıqıy jaqtan juwmaqlanǵan esaplanadı. Eger Anvar keyinirek basqa shaxs penen shańaraq qurmaqshı bolsa, ol nızamlı jaqtan buǵan tolıq huqıqlı boladı, sebebi aldıńǵı neke nızamlı tiykarda óz juwmaǵına jetken. Nekeniń tamamlanıwı ózine tán huqıqıy aqıbetlerdi keltirip shıǵaradı. Mısalı, er-hayal ortasındağı miyrasxorlıq huqıqı, eger neke ajırasıw menen tamamlanǵan bolsa, biykar boladı. Biraq qaytıs bolıw jaǵdayında tiri qalǵan turmıs joldası nızam boyınsha miyrasxor bolıp qaladı. Sonday-aq, nekeniń tamamlanıwı erjetpegen balalardıń huqıqlarına tásir etpeydi, ata-ana óz perzentleri aldıńdağı minnetlemelerin orınlawda dawam etedi.

- Er-hayaldan biriniń qaytıs bolıwı nekeni tamamlaydı (Shańaraq kodeksi, 37-statya).
- Sud tárepinen qaytıs bolǵan dep járiyalaw neke tamamlanıwına tiykar boladı (Shańaraq kodeksi, 37-statya).
- Nekeden ajıratıw er-hayal yamasa qáwenderdiń arzasına kóre ámelge asırıladı (Shańaraq kodeksi, 37-statya).

> **TIYKARǴI PIKIR**
> Qaytıs bolıw yamasa qaytıs bolǵan dep járiyalawda neke óz-ózinen tamamlanadı, ajırasıwda bolsa arnawlı huqıqıy process (sud yamasa FHDYO) talap etiledi.

11.2 Nekeden FHDYO organlarında ajıratıw

Nekeden ajıratıw processi nızamshılıqta ápiwayılastırılǵan hám quramalı tártipte ámelge asırılıwı názerde tutılǵan. Ápiwayılastırılǵan tártip — bul FHDYO organlarında nekeden ajıratıw bolıp tabıladı. Bunıń ushın tiykarǵı shártler: er-hayaldıń óz-ara razılıǵı hám olardıń ortasında erjetpegen balalarınıń joqlıǵı bolıp tabıladı (Shańaraq kodeksi, 42-statya). Eger usı shártler bar bolsa, er-hayal birgelikte arza beredi. Arzada olar óz-ara razılıqların hám múlklik dawları joqlıǵın tastıyıqlawları shárt. Arza berilgen kúnnen baslap úsh ay ótkennen soń, nekeden ajırasıw dizimge alınadı (Shańaraq kodeksi, 218-statya). Bul múddet er-hayalǵa óz qararların jáne bir márte oylap kóriwleri ushın beriledi. Bunnan tısqarı, nızamshılıqta er-hayaldan biriniń arzasına kóre de FHDYO organında ajırasıw múmkin bolǵan tısqarı jaǵdaylar qatań belgilengen. Eger er (hayal)

sud tárepinen dereksiz joǵalǵan yamasa mámilege uqıpsız dep tabılǵan bolsa, yamasa islegen jınayatı ushın úsh jıldan kem bolmaǵan múddetke azatlıqtan ayırılǵan bolsa, ortada erjetpegen balalar barlıǵına qaramastan, ekinshi táreptiń arzasına kóre FHDYO organında ajıratıladı (Shańaraq kodeksi, 43-statya). Usı jaǵdaylarda arza beriwshi tiyisli sud qararı yamasa húkiminen nusqa usınıwı tiyis. Kóz aldıńızǵa keltiriń, Botir hám Malikanıń perzentleri joq hám ekewi de ajırasıwǵa qatań razı. Olar FHDYOǵa arza beredi hám múlklik dawları joqlıǵın tastıyıqlaydı. Úsh aydan soń olardıń nekesi biykar etiledi hám hár birine nekeden ajırasqanlıq haqqında gúwalıq beriledi. Biraq, eger olardıń ortasında múlikti bóliw yamasa miynetke uqıpsız turmıs joldasına támiynat beriw boyınsha daw tuwılsa, olar FHDYOda emes, bálki nekeden ajıratıw haqqındaǵı arza menen sudqa múrájat etiwi kerek boladı.

- Erjetpegen balaları bolmaǵan hám óz-ara razı bolǵan er-hayal FHDYOda ajıratıladı (Shańaraq kodeksi, 42-statya).
- FHDYOda ajırasıw arza berilgen kúnnen 3 ay ótkennen soń dizimge alınadı (Shańaraq kodeksi, 218-statya).
- Turmıs joldası dereksiz joǵalǵan, mámilege uqıpsız yamasa 3 jıldan artıq qamalǵan bolsa, bir táreptiń arzası menen FHDYOda ajıratıladı (Shańaraq kodeksi, 43-statya).

> **IMTIXAN USHIN**
> FHDYOda bir tárepleme ajırasıw ushın balalar bar-joqlıǵı áhmiyetsiz, áhmiyetlisi nızamda kórsetilgen 3 arnawlı jaǵdaydan biriniń barlıǵı bolıp tabıladı.

> **JIYI USHIRASATUǴIN QÁTELIK**
> FHDYO organları ajırasıw sebeplerin tekserip kórmeydi, olar tek ǵana faktti dizimge aladı. Dawlı máseleler tek ǵana sudta sheshiledi.

11.3 Nekeden sud tártibinde ajıratıw

Eger er-hayaldıń erjetpegen balaları bolsa, yamasa olardan biri ajırasıwǵa razı bolmasa, yamasa FHDYO organına barıwdan bas tartsasa, nekeden ajıratıw tek ǵana sud tártibinde ámelge asırıladı (Shańaraq kodeksi, 38-statya). Sud processiniń tiykarǵı maqseti — shańaraqtı imkaniyat barınsha saqlap qalıw, táreplerdiń huqıqların túsindiriw hám eń áhmiyetlisi, balalar máplerin qorǵaw bolıp tabıladı. Nızamshılıqta hayallardı hám jas balalardı qorǵawshı júdá áhmiyetli kepillik bar: hayalınıń hámiledarlıq waqtında hám bala tuwılǵanınan keyin bir jıl dawamında er hayalınıń razılıǵısız nekeden ajıratıw haqqında is qozǵatıwǵa huqıqlı emes (Shańaraq kodeksi, 39-statya). Bul qaǵıyda hayaldıń eń náziq dáwirinde onı ruwxıy hám materiallıq qıyınshılıqlardan asıraydı, biraq hayaldıń ózi bul dáwirde ajırasıwdı talap etiw huqıqına iye. Sud isti kóriwde er-hayalǵa jarasıw ushın altı ayǵa shekem múddet tayınlawǵa huqıqlı. Bul waqıt ishinde sud máhálle puqaralar jıyınınń jarastırıw komissiyasın xabardar etedi. Biraq, eger shańaraqta zorlıq jaǵdayları bar bolsa, nızam jábirleniwshini qatań qorǵaydı. Sud shańaraqlıq (turmıslıq) zorlıqtan jábirlengen shaxstıń talabına kóre jarasıw ushın múddet tayınlamaydı (Shańaraq kodeksi, 40-statya). Eger sud er hám hayaldıń bunnan bılay birgelikte jasawına hám shańaraqtı saqlap qalıwǵa imkaniyat joq dep tapsa, olardı nekeden ajıratadı (Shańaraq kodeksi, 41-statya). Mısalı, Jasur hám Nodiranıń eki perzenti bar. Jasur turaqlı túrde shańaraqlıq zorlıq isletkeni sebebi menen, Nodira sudqa ajırasıw hám jarasıw múddetin bermewdi sorap múrájat etti.

Sud jaǵdaydı úyrenip, jábirleniwshiniń qáwipsizligin támiyinlew maqsetinde múddet bermesten nekeni biykar etti.

- Erjetpegen balalar bar bolsa yamasa bir tárep razı bolmasa, ajırasıw sudta kóriledi (Shańaraq kodeksi, 38-statya).
- Hámiledarlıq hám bala 1 jasqa tolǵanǵa shekem er hayalınıń razılıǵısız ajırasıwǵa dawagerlik ete almaydı (Shańaraq kodeksi, 39-statya).
- Sud jarasıw ushın 6 ayǵa shekem múddet beriwi múmkin (Shańaraq kodeksi, 40-statya).
- Shańaraqlıq zorlıq qurbanı talap etse, jarasıw múddeti berilmeydi (Shańaraq kodeksi, 40-statya).

> **SALISTIRIŃ**
> Jarasıw múddeti ápiwayı jaǵdaylarda shańaraqtı saqlap qalıw imkaniyatı retinde beriledi, biraq shańaraqlıq zorlıq jaǵdayında jábirleniwshiniń qáwipsizligi ústem bolıp, múddet qollanılmaydi.

11.4 Nekeden ajıratıwdıń huqıqıy aqıbetleri

Nekeden sud tártibinde ajıratıw waqtında tek ǵana ajırasıw fakti emes, bálki bir qatar áhmiyetli huqıqıy hám sociallıq máseleler sheshiliwi tiyis. Eger er hám hayal ortasında óz-ara kelisim bolmasa yamasa bul kelisim balalar yamasa táreplerden biriniń nızamlı máplerine qayshı bolsa, sud óz baslaması menen tómendegilerdi sheshedi: erjetpegen balalar nekeden ajıratılǵannan keyin ata-anasınıń qaysı biri menen jasawın belgileydi, balalarǵa támiynat beriw ushın ata-ananıń qaysı birinen hám qansha muǵdarda aliment óndiriliwin anıqlaydı, sonday-aq, táreplerdiń talabına kóre olardıń birgeliktegi múlki bolǵan mal-múlikti bóledi hám támiynatqa mútáj er (hayal)ǵa qarajat belgileydi (Shańaraq kodeksi, 44-statya). Balalar táǵdirin belgilewde hár dayım balanıń mápleri ústem esaplanadı. Sonday-aq, ajırasıw processinde toydı ótkeriwge ketken qárejetlerdi óndiriw haqqındaǵı talaplar sud tárepinen qanaatlandırılmaydı (Shańaraq kodeksi, 44-statya). Áhmiyetli yuridikalıq faktlerden biri nekeniń dál qashan tamamlanǵan dep esaplanıwı bolıp tabıladı. Kópshilik sud qararı shıqqan kúndi ajırasıw kúni dep oylaydı, biraq nızamǵa kóre, neke sud qararı shıqqan waqıttan emes, bálki FHDYO organında nekeden ajırasqanlıq dizimge alınǵan kúnnen baslap tamamlanadı (Shańaraq kodeksi, 47-statya). Ajırasqannan soń, neke dúziw waqtında familiyasın ózgertken shaxs óz qálewine kóre sol familiyada qalıwı yamasa sud arqalı nekegeshe bolǵan familiyasına qaytıwı múmkin (Shańaraq kodeksi, 46-statya). Kóz aldıńızǵa keltiriń, sud qararı menen Rustam hám Laylonıń nekesi biykar etildi, balalar Laylo menen qalatuǵın boldı. Olardıń nekesi sud qararı shıqqan kún emes, bálki olar FHDYOǵa barıp, ajırasıwdı rásmiy dizimge aldırǵan kúni tamamlanǵan esaplanadı.

- Sud balalar kim menen jasawın hám aliment máselesin sheshedi (Shańaraq kodeksi, 44-statya).
- Toy qárejetlerin óndiriw talabı sudta kórilmeydi (Shańaraq kodeksi, 44-statya).
- Neke FHDYO organında ajırasıw dizimge alınǵan kúnnen baslap tamamlanadı (Shańaraq kodeksi, 47-statya).
- Ajırasqanda nekegeshe bolǵan familiyaǵa qaytıw múmkin (Shańaraq kodeksi, 46-statya).

> **JIYI USHIRASATUǴIN QÁTELIK**
> Kópshilik sud qararı shıqqan kúndi neke tamamlanǵan kún dep oylaydı. Tiykarında, nızamshılıǵımızǵa kóre, neke FHDYOda dizimge alınǵan kúnnen baslap tamamlanadı.

IS PENEN BAYLANIS

Eger er-hayal múlikti bóliwde úshinshi shaxslar mápi tiyisli bolsa, sud bul talaptı bólek is júrgiziwge ajıratadı.

11.5 Nekeniń haqıyqıy emesligi tiykarları hám aqıbetleri

Nekeniń haqıyqıy emesligi institutı ajırasıwdan túp-tiykarınan parıq qıladı. Ajırasıwda nızamlı neke keleshek ushın toqtatılasa, haqıyqıy emes dep tabılıwda neke dúzilgen waqtınan baslap yuridikalıq kúshke iye emes dep esaplanadı (Shańaraq kodeksi, 55-statya). Nekeni haqıyqıy emes dep tabıw tek ǵana sud tártibinde ámelge asırıladı. Tiykarǵı sebepler qatarına neke dúziw shártleriniń buzılıwı (ıqtıyarıy razılıq joqlıǵı, neke jasına jetpew), tosqınlıq qılatuǵın jaǵdaylar (jaqın tuwısqanlıq, basqa nızamlı nekeniń barlıǵı, mámilege uqıpsızlıq), sonday-aq, jalǵan neke (shańaraq quriw maqsetisiz dúzilgen neke) kiredi. Bunnan tısqarı, nekeleniwshilerden biri jınıslıq kesellik yamasa OIV infeksiyasın jasırǵan bolsa, ekinshi táreptiń talabı menen neke haqıyqıy emes dep tabılıwı múmkin (Shańaraq kodeksi, 49-statya). Nekeniń haqıyqıy emes dep tabılıwı er-hayal ushın jeke hám múlklik huqıqlardı júzege keltirmeydi. Olardıń múlklik qatnasıqları Puqaralıq kodeksi menen tártipke salınadı, yaǵnıy birgeliktegi múlik emes, bálki úlesli múlik qaǵıydaları isleydi, neke shártnaması da biykar boladı. Biraq, nızam balalar mápin qatań qorǵaydı: nekeniń haqıyqıy emes dep tabılıwı bunday nekeden tuwılǵan yamasa neke haqıyqıy emes dep tabılǵan kúnnen keyin 300 kún ishinde tuwılǵan balalardıń huqıqlarına ulıwma tásir etpeydi (Shańaraq kodeksi, 56-statya). Mısalı, Olim hám Kamola jalǵan neke dúzdi, biraq bul dáwirde kútilmegen jaǵdayda perzentli boldı. Keyinirek sud nekeni haqıyqıy emes dep tapsa da, balanıń ata-anaǵa salıstırǵanda barlıq huqıqları, sol qatarda aliment alıw hám miyrasxorlıq huqıqları tolıq saqlanıp qaladı. Bul qaǵıyda balanıń huqıqıy statusın ata-ananıń qátelerinen qorǵawǵa xızmet etedi.

- Neke ıqtıyarıylıq, jas cenzi buzılǵanda yamasa jalǵan bolǵanda haqıyqıy emes dep tabıladı (Shańaraq kodeksi, 49-statya).
- Kesellikti (OIV, jınıslıq) jasırıw da nekeni haqıyqıy emes dep tabıwǵa tiykar boladı (Shańaraq kodeksi, 49-statya).
- Neke sud arqalı dúzilgen waqtınan baslap haqıyqıy emes dep esaplanadı (Shańaraq kodeksi, 50, 55-statyalar).
- Nekeniń haqıyqıy emesligi onnan tuwılǵan balalar huqıqlarına tásir etpeydi (Shańaraq kodeksi, 56-statya).

IMTIXAN USHIN

Nekeni haqıyqıy emes dep tabıwdı tek ǵana huqıqı buzılǵan shaxs, prokuror yamasa qáwenderlik organı talap etiwi múmkin.

SALISTIRIŃ

Ajırasıwda múlik Shańaraq kodeksi boyınsha (birgeliktegi múlik) bólinedi, haqıyqıy emes nekede bolsa Puqaralıq kodeksi (úlesli múlik) qaǵıydaları qollanıladı.

11.6 Insaplı er (hayal)dıń huqıqları

Neke dúziwde nızambuzılıw jaǵdayları geyde táreplerden tek biriniń aybı menen júz beredi, ekinshi tárep bolsa bunnan ulıwma biyxabar bolıwı múmkin. Nızamshılıq bunday jaǵdayda nekege tosqınlıq qılatuǵın jaǵdaylardı bilmegen hám biliwi múmkin bolmaǵan shaxstı "insaplı er (hayal)" dep ataydı hám onıń huqıqların arnawlı qorǵaydı (Shańaraq kodeksi, 56-statya). Eger sud nekeni haqıyqıy emes dep tapsa, insaplı turmıs joldasınıń máplerin gózlep bir qatar tısqarı jaǵdaylardı qollanıwı múmkin. Atap aytqanda, sud insaplı er (hayal)dı ekinshi tárepten támiynat, yaǵnıy aliment alıw huqıqına iye dep tabıwı múmkin. Sonday-aq, neke haqıyqıy emes dep tabılǵanǵa shekem birgelikte arttırılǵan mal-múlikti bóliwde olarǵa salıstırǵanda Puqaralıq kodeksi emes, bálki Shańaraq kodeksindegi birgeliktegi ulıwma múlik qaǵıydaların qollanıwǵa huqıqlı. Bunnan tısqarı, insaplı er (hayal) ózine jetkerilgen materiallıq hám ruwxıy ziyandı qaplawdı talap etiw, sonday-aq, neke dúziw waqtında óz qálewi menen tańlaǵan familiyasın saqlap qalıw huqıqına iye (Shańaraq kodeksi, 56-statya). Kóz aldıńızǵa keltiriń, Murod óziniń aldıńǵı nekesin jasırıp, Dilnoza menen nızamlı nekeden ótti. Keyinirek bul jaǵday áshkara bolıp, neke haqıyqıy emes dep tabıldı. Dilnoza bul jaǵdaydı bilmegenligi sebebi menen insaplı hayal esaplanadı. Ol sudta Muroddan ruwxıy ziyan óndiriwge hám neke dáwirinde birgelikte alınǵan úydi teń bóliwge huqıqlı. Bul institut huqıqbuzarlıqtan jábir kórgen shaxstıń sociallıq qorǵalıwın kepilleydi. Insaplı turmıs joldasınıń huqıqları tek ǵana onıń ózi talap etkende ǵana sud tárepinen qorǵaladı. Sonıń ushın ámeliyatta bunday jaǵdayǵa túsken shaxslar óz huqıqların jaqsı biliwleri hám sudta tiyisli dawalardı durıs qáliplestiriwleri áhmiyetli orın iyeleydi.

- Insaplı er (hayal) — nekege tosqınlıqtı bilmegen jábirleniwshi tárep bolıp tabıladı (Shańaraq kodeksi, 56-statya).
- Insaplı tárep materiallıq hám ruwxıy ziyandı óndiriw huqıqına iye (Shańaraq kodeksi, 56-statya).
- Sud insaplı tárep ushın mal-múlikti shańaraq nızamshılıǵı tiykarında bóliwi múmkin (Shańaraq kodeksi, 56-statya).
- Insaplı tárep nekede tańlaǵan familiyasın saqlap qalıwǵa huqıqlı (Shańaraq kodeksi, 56-statya).

> **TIYKARǴI PIKIR**
> Insaplı turmıs joldası institutı huqıqbuzarlıqtan biyxabar bolǵan shaxstı ekonomikalıq hám ruwxıy qorǵawǵa xızmet etedi.

TIYKARǴI JUWMAQLAR

1. Neke er-hayaldan biriniń qaytıs bolıwı, qaytıs bolǵan dep járiyalawı yamasa ajırasıw arqalı tamamlanadı.
2. Óz-ara razılıq hám erjetpegen balalar bolmasa, neke FHDYOda 3 aylıq múddette biykar etiledi.
3. Er hayalınıń hámiledarlıǵı hám bala bir jasqa tolǵansha onıń razılıǵısız ajırasıw davasın qozǵata almaydı.
4. Sudta ajırasıw processinde jarasıw ushın 6 ayǵa shekem múddet beriliwi múmkin, shańaraqlıq zorlıq jaǵdayları bunnan tısqarı.
5. Neke FHDYO organında ajırasıw dizimge alınǵan kúnnen baslap rásmiy tamamlanǵan esaplanadı.
6. Nekeniń haqıyqıy emesligi sud arqalı belgiledi hám ol dúzilgen waqıttan baslap yuridikalıq kúshke iye emes dep esaplanadı.
7. Nekeniń haqıyqıy emesligi onnan tuwılǵan balalardıń huqıq hám máplerine ulıwma tásir etpeydi.

8. Insaplı er (hayal) ózine jetkerilgen ziyandı óndiriw hám múlklik huqıqların Shańaraq kodeksi tiykarında qorǵaw huqıqına iye.

Qısqasha juwmaq

Bul sabaqta nekeniń tamamlanıwı hám onıń haqıyqıy emes dep tabılıwı boyınsha huqıqıy tiykarlar tolıq kórip shıǵıldı. Neke er yamasa hayaldıń qaytıs bolıwı, sud tárepinen qaytıs bolǵan dep járiyalawı hám de nekeden ajıratıw arqalı tamamlanadı. Nekeden ajıratıw jaǵdayǵa qaray FHDYO organlarında yamasa sud tártibinde ámelge asırıladı. Erjetpegen balalar bolmaǵanda hám óz-ara razılıq bolǵanda process FHDYOda ótedi. Dawlı jaǵdaylarda, atap aytqanda, balalar táǵdiri, múlikti bóliw hám támiynat máseleleri sudta sheshiledi. Nızamshılıqta hayallar hám balalar huqıqları ústemligi támiyinlenip, hámiledarlıq hám bala bir jasqa tolǵansha erdiń ajırasıw baslaması sheklenedi. Sonday-aq, shańaraqlıq zorlıq jaǵdaylarında jábirleniwshini qorǵaw maqsetinde jarasıw múddeti qollanılmaydi. Nekeniń haqıyqıy emesligi bolsa nızam buzılıwı (jalǵan neke, jasqa jetpew, kesellikti jasırıw) aqıbetinde júzege kelip, ol dúzilgen waqıttan baslap biykar etiledi. Bunda balalar huqıqları saqlanıp qaladı, insaplı turmıs joldası bolsa materiallıq hám ruwxıy ziyandı óndiriw huqıqına iye boladı.

TIYKARǴI PRINCIPLER

1. Bala máplerińiń ústemligi
2. Hayallardı hámiledarlıq hám analıq dáwirinde qorǵaw
3. Shańaraqlıq zorlıq qurbanların huqıqıy qorǵaw
4. Nekeni biykar etiwde sud qadaǵalawın támiyinlew
5. Insaplı turmıs joldasınıń huqıqların tiklew
6. Nekeniń ıqtıyarıylıǵı hám nızamlılıǵı principi

TIYKARǴI TERMINLER

Nekeniń tamamlanıwı · FHDYO organlarında ajıratıw · Sud tártibinde ajıratıw · Jarasıw múddeti · Shańaraqlıq zorlıq · Jalǵan neke · Nekeniń haqıyqıy emesligi · Insaplı er (hayal) · Ólim haqqındaǵı gúwalıq · Dawa sheklewi

IMTIXANǴA TAYARLIQ

- Nekeniń tamamlanıw tiykarların sanap bere alasız ba?
- FHDYO hám sud tártibinde ajırasıwdıń parıqların túsindire alasız ba?
- Qaysı jaǵdaylarda er ajırasıw haqqında dawa qozǵata almaydı?
- Shańaraqlıq zorlıq jaǵdayında jarasıw múddeti qanday qollanıladı?
- Neke qashan rásmiy tamamlanǵan esaplanadı?
- Nekeni haqıyqıy emes dep tabıw tiykarları nelerden ibarat?
- Insaplı er (hayal) qanday huqıqlarǵa iye?

Kazuslar (IRAC)

1-kazus · Zorlıq-zombılıqtan jábir kórgen shaxstı jarastırıw

FAKTLER

Nodira kúyewi tárepinen turaqlı qısıw hám zorlıq-zombılıqqa ushıraǵanın kórsetip, nekeden ajıratıw haqqında sudqa dáwa kirgizdi. Ol qorǵaw orderin, medicina húJjetlerin hám kúyewiniń háreketlerine huqıqıy baha berilgen sud húJjetin usındı. Sud májilisinde kúyewi shańaraqtı saqlap qalıw qálewi bar ekenin bildirdi. Nodira jarasıw ushın múddet bermewdi soraǵan bolsa da, máhálle wákili «bala bar bolǵanı ushın qanday jaǵdayda da jarastırıw shárt», degen pikirdi alǵa súrdi.

MÁSELE

Shańaraqlıq zorlıq-zombılıqtan jábir kórgen shaxs jarasıw ushın múddet beriwdi biykar etiw huqıqına iye me hám bul jaǵdayda balanıń mápleri qanday qorǵaladı?

NORMA

Shańaraq kodeksiniń 40-statyasına bola, sud istiń kórilmesin keyinge qaldırıp, er-hayalǵa jarasıw ushın altı ayǵa shekem múddet belgilewge haqılı. Biraq, sud shańaraqlıq (turmıslıq) zorlıq-zombılıqtan jábir kórgen shaxstıń talabına bola jarasıw ushın múddet belgilemeydi. Shańaraq kodeksiniń 41-statyasına tiykar, eger sud er hám hayaldıń bunnan bılay birgelikte jasawına hám shańaraqtı saqlap qalıwǵa múmkinshilik joq dep tapsa, olardı nekeden ajıratadı. Sonday-aq, Shańaraq kodeksiniń 44-statyasına muwapıq, sud nekeden ajıratıw haqqında sheshim shıǵarıw waqtında kámiletke tolmaǵan balalar ata-anasınıń qaysı biri menen jasawın hám balalarǵa támiynat beriw ushın aliment muǵdarın belgilewi shárt.

ANALIZ

1) Shańaraqlıq zorlıq-zombılıqtan jábir kórgen shaxstıń talabı jarasıw ushın múddet belgilew máselesinde sheshiwshi huqıqıy áhmiyetke iye. Shańaraq kodeksiniń 40-statyasına kirgizilgen jańa normaǵa bola, jábirleńiwshi talap etse, sud jarasıw ushın múddet belgilemewi shárt. Máhálle wákiliniń bala bar bolǵanı ushın qanday jaǵdayda da jarastırıw shárt degen pikiri nızamshılıqqa hám bala máplerine qayshı. 2) Sud nekeni saqlaw múmkinshiligin bahalawda Nodira usınǵan qorǵaw orderin, medicina húJjetlerin hám kúyewiniń háreketlerine huqıqıy baha berilgen sud húJjetlerin tekseriwi kerek. Shańaraq kodeksiniń 41-statyasına tiykar, turaqlı qısıw hám zorlıq-zombılıq shańaraqtı saqlap qalıw múmkinshiligi joq ekenligin dálillewshi jetkilikli dálil esaplanadı. Bunday jaǵdayda jábirleńiwshiniń qáwipsizligi hám ıqtıyarıy razılıǵı principi ústemlik etedi. 3) Nekeden ajıratıw isinde sud Shańaraq kodeksiniń 44-statyasına muwapıq balanıń jasaw ornı hám támiynatına tiyisli máselelerdi sheshiwi zárúr. Sud bala ata-ananıń qaysı biri menen jasawın belgilewde balanıń qáwipsizligin hám zorlıq-zombılıq ortalıǵınan qorǵalıwın birinshi orınǵa qoyıwı kerek. Sonday-aq, ata moynına kámiletke tolmaǵan balası ushın nızamda belgilengen muǵdarda aliment tólew májbúriyati júkletiledi. Bul processte sud qadaǵalawı balanıń huqıqların hám keleshektegi támiynatın kepillendiriw ushın xızmet etedi.

JUWMAQ

Juwmaq etip aytqanda, sud Nodiranıń talabın qanaatlandırıp, jarasıw ushın múddet belgilemesten nekeni biykar etiwi tiyis. Zorlıq-zombılıq jaǵdayı tastıyıqlanǵanlıǵı sebepli, shańaraqtı saqlap qalıw imkansız dep tabıladı. Sud balanıń qáwipsizligi hám máplerin gózlep, onıń jasaw ornın anası menen belgilewi hám kúyewinen bala támiynatı ushın aliment óndiriwi shárt.

TALQILAW USHIN SORAWLAR

1. Shańaraqlıq zorlıq-zombılıqtan jábir kórgen shaxstıń talabı jarasıw ushın múddet belgilew máselesinde qanday huqıqıy áhmiyetke iye?
2. Sud nekeni saqlaw múmkinshiligin bahalawda qanday jaǵdaylar hám dálillerdi tekseriwi kerek?
3. Nekeden ajıratıw isinde balanıń jasaw ornı hám támiynatına tiyisli qaysı máselelerdi sheshiw zárúrligi bar?

Ózbekstan Respublikasınıń Shańaraq kodeksi (30.04.1998) — https://lex.uz/docs/104720

2-kazus · Jasırılǵan buríngi neke

FAKTLER

Saida hám Sherzodtıń nekesi FHDYOda dizimge alındı. Eki jıldan keyin Saida Sherzodtıń buríngi nekesi olar nekelengen waqıtta tamamlanbaǵanın anıqladı. Sherzod buríngi hayalı menen uzaq waqıt birge jasamaǵanın hám bul jaǵdaydı ajırasıwǵa teń dep túsin'genin aytti. Saida nekeni haqıyqıy emes dep tabıwdı, birgelikte alınǵan kvartiradaǵı máplerin qorǵawdı hám ortadaǵı bala ushın aliment óndiriwdi soradı. Sherzod neke haqıyqıy emes bolsa, Saida hám bala aldında hesh qanday májbúriyatı qalmaytuǵının bildirdi.

MÁSELE

Buríngi neke biykar etilmegenligi sebepli nekeni haqıyqıy emes dep tabıwdıń huqıqıy aqıbetleri qanday hám insaplı hayal hám de balanıń huqıqları qanday qorǵaladı?

NORMA

Shańaraq kodeksiniń 16-statyasına tiykar, keminde birewi dizimge alınǵan basqa nekede turǵan shaxslar ortasında neke dúziwge jol qoyılmaydı. Shańaraq kodeksiniń 49-statyasına bola, usı shárt buzılǵanda neke haqıyqıy emes dep tabıladı. Shańaraq kodeksiniń 56-statyası nekeni haqıyqıy emes dep tabıw aqıbetlerin belgileydi: bunday neke er-hayal ushın múlkiy huqıq hám májbúriyatlardı payda etpeydi, biraq bul jaǵday balalardıń huqıqlarına tásir etpeydi. Sonday-aq, sud insaplı er (hayal)dı támiynat alıw huqıqına iye dep tabıwǵa, birgelikte arttırılǵan mal-múlkti bóliwde ulıwma birgeliktegi múlk qaǵıydaların (Shańaraq kodeksi 23, 27, 28-statyaları) qollanıwǵa haqılı.

ANALIZ

1) Nekeden ajıratıw nızamlı dúzilgen nekeni tek keleshek dáwir ushın tamamlaydı hám er-hayallıq qatnasıqlarına shek qoyadı. Nekeni haqıyqıy emes dep tabıw bolsa neke dúziw shártleri hám tosqınlıqları

(Shańaraq kodeksi, 16-statya) buzılǵanlıǵı sebepli nekeni dúzilgen waqtınan baslap huqıqıy aqıbetlersiz dep esaplaydı. Sherzodtıń burınǵı nekesi nızamlı tártipte biykar etilmegenligi sebepli, olardıń nekesi Shańaraq kodeksiniń 49-statyasına tiykar haqıyqıy emes dep tabılıwı shárt. 2) Saida burınǵı neke bar ekenligin bilmegenligi ushın nızam kózqarasınan insaplı hayal esaplanadı. Shańaraq kodeksiniń 56-statyasına muwapıq, sud Saidanıń máplerin qorǵap, birgelikte alınǵan kvartiraǵa salıstırǵanda ulıwma múlk qaǵıydaların qollawı múmkin. Yaǵnıy, Saida usı múlkten óz úlesin talap etiwge, sonday-aq, Sherzodtan ózi ushın támiynat alıwǵa hám ózine jetkerilgen materiallıq hám de ruwxıy ziyandı óndiriwge tolıq haqılı. 3) Nekeniń haqıyqıy emes dep tabılıwı balanıń huqıqlarına ulıwma tásir etpeydi (Shańaraq kodeksi, 56-statya). Sherzodtıń bala aldında hesh qanday májbúriyatı qalmawı haqqındaǵı wájleri huqıqıy jaqtan tiykarsız. Bala nızamlı nekede tuwılǵan balalar menen ulıwma teń huqıqqa iye bolıp, Sherzod óz perzentine támiynat beriwi, yaǵnıy nızamda belgilengen tártipte aliment tólewi shárt. Bul qaǵıyda qanday jaǵdayda da bala máplerиniń ústemligin támiyinleydi.

JUWMAQ

Sud Saida hám Sherzod ortasındaǵı nekeni haqıyqıy emes dep tabadı. Saida insaplı tárep retinde kvartiradaǵı óz múlkiy úlesin hám támiynat alıw huqıqın saqlap qaladı. Nekeniń haqıyqıy emesligi balanıń huqıqların biykar etpeydi, sonlıqtan Sherzodtan bala támiynatı ushın nızamlı tártipte aliment óndiriledi.

TALQILAW USHIN SORAWLAR

1. Bul jaǵdayda nekeden ajıratıw hám nekeni haqıyqıy emes dep tabıwdıń tiykarları hám de aqıbetleri qanday parıqlanadı?
2. Burınǵı neke bar ekenligin bilmegen Saidanıń insaplı tárep retindegi huqıqları qanday qorǵalıwı múmkin?
3. Nekeniń haqıyqıy emes dep tabılıwı balanıń huqıqları hám atanıń támiynat májbúriyatına tásir etedi me?

Ózbekstan Respublikasınıń Shańaraq kodeksi (30.04.1998) — https://lex.uz/docs/104720

3-kazus · Hámiledarlıq dáwirinde kúyewiniń dáwası

FAKTLER

Rustam hám Malika úsh jıldan berli nızamlı nekede jasap kelmekte. Házirde Malika altı aylıq hámiledar bolıp, shıpakerler qadaǵalawında turıptı. Rustam ortalarında turaqlı kelispewshilikler bar ekenligin, xarakterleri sáykes kelmeytuǵının hám shańaraqtı saqlap qalıwdıń ilajı joq ekenligin sıltaw etip, nekeden ajıratıw haqqında sudqa dáwa arza kirgizdi. Sud májilisinde Malika ajırasıwǵa qatań qarsı ekenligin, hámiledarlıq dáwirinde oǵan materiallıq hám ruwxıy qollap-quwatlaw zárúrligin, stress jaǵdayı balanıń den-sawlıǵına unamsız tásir kórsetetuǵının bildirdi. Rustam bolsa puqara retinde óziniń huqıqları shekleniwi múmkin emesligin, nızamshılıqta neke ıqtıyarıy ekenligin hám qálegen waqıtta ajırasıwdı talap etiwge tolıq haqılı ekenligin atap ótti. Ol sud arqalı nekeni tezlik penen biykar etiwdi hám múlkiy máselelerdi sheshiwdi soradı.

MÁSELE

Kúyewi hayalınıń hámiledarlığı dáwirinde onıń razılığısız nekeden ajıratıw haqqında dáwa qozǵaw huqıqına iye me?

NORMA

Shańaraq kodeksiniń 39-statyasına tiykar, hayalınıń hámiledarlıq waqtında hám bala tuwılǵanınan keyin bir jıl dawamında kúyewi hayalınıń razılığısız nekeden ajıratıw haqqında is qozǵawǵa haqılı emes. Usı norma imperativ qásiyetke iye bolıp, nızam shıǵarıwshı tárepinen kúyewiniń dáwa qozǵaw huqıqın waqtınsha sheklewdi názerde tutadı. Shańaraq kodeksiniń 10-statyasına bola, shańaraq aǵzalarınıń óz huqıqların ámelge asırıwları shańaraqtıń basqa aǵzaları huqıqları hám nızamlı máplerin buzmawı shárt. Shańaraq kodeksiniń 11-statyasına muwapıq, shańaraqlıq huqıqlardı qorǵaw sud tárepinen ámelge asırıladı hám sud ázzi táreptiń huqıqları buzılıwına jol qoymawı kerek. Bul qaǵıydalar analıq hám balalıqtı qorǵaw hám de bala mápleriniń ústemligi principine tuwrıdan-tuwrı tiykarlanadı.

ANALIZ

1) Rustam usı jaǵdayda Malikanıń razılığısız nekeden ajıratıw processin baslaw huqıqına iye emes. Shańaraq kodeksiniń 39-statyası kúyewiniń huqıqlarına qatań sheklew ornatqan bolıp, hayalı hámiledar bolǵan dáwirde hám bala tuwılǵash bir jıl ótkenshe kúyewiniń bir tárepleme dáwa kirgiziwi qatań qadaǵan etiledi. Rustamnıń neke ıqtıyarıylığı hám qálegen waqıtta ajırasıw huqıqı haqqındaǵı wájleri bul orında ulıwma orınlı emes, sebebi nızam ázzi tárepti qorǵawdı ústem qoyadı. 2) Malika ajırasıwǵa qatań qarsı bolǵanlığı sebepli, sud Rustamnıń dáwa arzasın qabıl etiwdi biykarlawı, eger arza burın is júrgiziwine qabıl etilgen bolsa, isti kórmesten qaldırıwı yamasa is júrgiziwdi tamamlawı tiyis. Sud processinde hámiledarlıq fakti medicina maǵlıwmatnaması menen tastıyıqlanıwı isti tamamlaw ushın tolıq hám jetkilikli tiykar esaplanadı. 3) Nızamshılıq hámiledar hayaldıń huqıqların qorǵawda onıń den-sawlığı, ruwxıy tınıshlığı hám materiallıq támiynatın kepillendiriwdi maqset etken. Bul huqıqıy sheklew tek kúyewine salıstırǵanda qollanılıp, eger hayaldıń ózi ajırasıwdı qálese hám dáwa kirgitse, sud isti kórip shıǵıwı múmkin. Bul qaǵıyda arqalı mámleket tuwılajaq balanıń mápleri hám ananıń qáwipsizligin júzege keliwi múmkin bolǵan stress, shańaraqlıq dawlar hám materiallıq qıyınshılıqlardan isenimli qorǵaydı.

JUWMAQ

Juwmaq ornında sonı atap ótiw kerek, sud Rustamnıń nekeden ajıratıw haqqındaǵı dáwasın qanaatlandırmaydı. Shańaraq kodeksiniń 39-statyasına muwapıq, Malikanıń hámiledarlığı dáwirinde onıń razılığısız ajırasıw múmkin emes. Bul norma hámiledar hayal hám tuwılajaq balanıń huqıqları, den-sawlığı hám de materiallıq máplerin ústem dárejede qorǵawǵa xızmet etedi.

TALQILAW USHIN SORAWLAR

1. Rustam usı jaǵdayda Malikanıń razılığısız nekeden ajıratıw processin baslaw huqıqına iye me?
2. Sud Rustamnıń dáwa arzası júzesinen qanday qarar qabıl etiwi kerek?
3. Nızamshılıq hámiledar hayaldıń huqıqların ajırasıw processinde qanday qorǵaydı?

Ózbekstan Respublikasınıń Shańaraq kodeksi (30.04.1998) — https://lex.uz/docs/104720

Test

JUWAP TAŃLANATUǴIN SORAWLAR

1. Tómendegilerden qaysı biri nekeniń tamamlanıwına tiykar boladı?

- A. Er-hayaldıń bir ay bólek jasawı
- B. Er-hayaldan biriniń qaytıs bolıwı
- C. Neke gúwalıǵınıń joǵalıwı
- D. Máhálleniń ajırasıw haqqında bayanlama dúziwi

DURIS: B
Shańaraq kodeksiniń 37-statyasına bola, er-hayaldan biriniń qaytıs bolıwı yamasa sud olardan birin qaytıs bolǵan dep járiyalawı aqıbetinde neke tamamlanadı. Sonday-aq, nekeden ajıratıw arqalı da neke tamamlanıwı múmkin. Er-hayaldıń bólek jasawı, neke gúwalıǵınıń joǵalıwı yamasa máhálleniń ajırasıw haqqındaǵı bayanlaması nızamshılıqta nekeni tamamlaw tiykarı retinde ulıwma kórsetilmegen.

2. Kúyewi hayalınıń razılıǵısız qaysı dáwirde nekeden ajıratıw haqqında is qozǵawǵa haqılı emes?

- A. Neke dúzilgennen keyingi dáslepki úsh jılda
- B. Tek hayalı jumıssız bolǵan dáwirde
- C. Tek hámiledarlıqtıń aqırǵı ayında
- D. Hayalınıń hámiledarlıǵı waqtında hám bala tuwılǵanınan keyin bir jıl dawamında

DURIS: D
Shańaraq kodeksiniń 39-statyasına tiykar, hayalınıń hámiledarlıǵı waqtında hám bala tuwılǵanınan keyin bir jıl dawamında kúyewi hayalınıń razılıǵısız nekeden ajıratıw haqqında is qozǵawǵa haqılı emes. Bul qaǵıyda ana hám balanıń den-sawlıǵı hám de máplerin qorǵawǵa qaratılǵan bolıp, basqa keltirilgen variantlar (jumıssızlıq, tek aqırǵı ay) nızamshılıqta belgilengen emes.

3. Kámiletke tolmaǵan ulıwma balaları bolmaǵan er-hayal óz-ara razılıq tiykarında, tiyisli dawlar bolmaǵanda, qayerde nekeden ajıratıladı?

- A. FHDYO organında
- B. Tek ekonomikalıq sudda
- C. Máhálle puqaralar jıyınında
- D. Notarial keńesxanada

DURIS: A
Shańaraq kodeksiniń 42-statyasına muwapıq, kámiletke tolmaǵan balaları bolmaǵan er-hayal nekeden ajıratıwǵa óz-ara razı bolsa, olar nekeden FHDYO organlarında ajıratıladı. Sud, máhálle yamasa notarius bul jaǵdayda wákillikli emes. Eger ortada múlkiy daw bolsa, onda sudqa múrájat etiliwi múmkin, biraq ulıwma qaǵıyda boyınsha óz-ara razılıq bolsa, process FHDYOda ótedi.

4. Er-hayaldıń kámiletke tolmaǵan ulıwma balaları bar hám nızamdaǵı arnawlı tıs jaǵdaylar joq. Nekeden ajıratıw qaysı tártipte ámelge asırıladı?

- A. Máhálle baslıǵı qararı menen
- B. Notarial kelisim tiykarında
- C. Sud tártibinde
- D. Balanıń mektebi razılıǵı menen

> **DURIS: C**
> Shańaraq kodeksiniń 38 hám 44-statyalarına bola, ortada kámiletke tolmaǵan balalar bolǵanda nekeden ajıratıw tek sud tártibinde ámelge asırıladı. Bul qatań qaǵıyda balalar máplerin tolıq qorǵaw, olardıń kim menen jasawı hám támiynatı máselelerin nızamlı sheshiw maqsetinde belgilengen. Máhálle yamasa notarial kelisim arqalı ajıratıwǵa jol qoyılmaydı.

5. Nekeni haqıyqıy emes dep tabıw qaysı organ wákilligine kiredi?

- A. FHDYO organı
- B. Sud
- C. Notarius
- D. Máhálle puqaralar jıyını

> **DURIS: B**
> Shańaraq kodeksiniń 50-statyasında nekeni haqıyqıy emes dep tabıw tek sud tártibinde ámelge asırılıwı qatań belgilengen. FHDYO organı, notarius yamasa máhálle puqaralar jıyını bunday wákillikke iye emes. Sud qararı nızamlı kúshke kirgesh, bul haqqında FHDYO organına xabarnama jiberiledi hám tiyisli húJjetlerge belgi qoyıladı.

6. Jasalma nekeniń tiykarǵı belgisi qaysı?

- A. Shańaraq quriw maqsetiniń joqlıǵı
- B. Neke dástúri ótkerilmegenligi
- C. Er-hayaldıń bólek jumıs orınlarında islewi
- D. Er-hayaldıń túrli familiyalarda qalıwı

> **DURIS: A**
> Shańaraq kodeksiniń 49-statyasına bola, er-hayal yamasa olardan biri shańaraq quriw maqsetin gózlemey neke qayd qıldırǵanda, bul jasalma neke esaplanadı hám onı haqıyqıy emes dep tabıwǵa tiykar boladı. Túrli familiyalarda qalıw yamasa bólek islew nızam buzılıwı emes, dástúr ótkerilmewi bolsa yuridikalıq áhmiyetke iye emes.

7. Nekeni haqıyqıy emes dep tabıwdıń ulıwma huqıqıy ózgesheligi qaysı?

- A. Ol tek sud qararı shıqqanınan keyingi qatnasıqlarǵa tásir etedi
- B. Ol balanıń ata-anası menen huqıqıy baylanısın tamamlaydı

- C. Ol hár dayım er-hayaldı barlıq múlkiy huqıqlarınan ayırada
- D. Neke dúzilgen waqıttan baslap haqıyqıy emes dep esaplanadı

DURIS: D

Shańaraq kodeksiniń 55-statyasına tiykar, sud tárepinen haqıyqıy emes dep tabılǵan neke dúzilgen waqtınan baslap haqıyqıy emes dep esaplanadı. Bul ajırasıwdan parıqlı túrde, huqıqıy aqıbetlerdi artqa qaytaradı hám er-hayal ushın Shańaraq kodeksinde belgileneduǵın jeke hám múlkiy huqıq hám de májbúriyatlardı payda etpeydi.

8. Nekeniń haqıyqıy emes dep tabılıwı onnan tuwılǵan balalardıń huqıqlarına qanday tásir etedi?

- A. Balalar tek anasına salıstırǵanda huqıqların saqlaydı
- B. Atanıń aliment májbúriyatı tamamlanadı
- C. Nızamda belgilengen tártipte balalardıń huqıqları saqlanadı
- D. Balalardıń miyras huqıqı avtomat túrde biykar boladı

DURIS: C

Shańaraq kodeksiniń 56-statyasına bola, nekeniń haqıyqıy emes dep tabılıwı bunday nekeden tuwılǵan yamasa neke haqıyqıy emes dep tabılǵan kúnnen keyin úsh júz kún ishinde tuwılǵan balalardıń huqıqlarına tásir etpeydi. Yaǵnıy, balalardıń ata-anaǵa salıstırǵanda barlıq huqıqları, sonıń ishinde, aliment hám miyras huqıqları tolıq saqlanıp qaladı.

9. Nekeden ajıratıw hám nekeni haqıyqıy emes dep tabıw ortasındaǵı tiykarǵı parıq qaysı?

- A. Birinshisi haqıyqıy nekeni tamamlaydı, ekinshisi neke dúziwdegi huqıqıy kemshilikler menen baylanıslı
- B. Ekewi de tek FHDYO tárepinen ámelge asırıladı
- C. Ekewiniń tiykarları hám aqıbetleri birdey
- D. Birinshisi tek perzentsiz shańaraqlarǵa qollanıladı

DURIS: A

Nekeden ajıratıw nızamlı dúzilgen haqıyqıy nekeni keleshek dáwir ushın tamamlaydı. Nekeni haqıyqıy emes dep tabıw bolsa Shańaraq kodeksiniń 49-statyasında kórsetilgenindey, neke dúziw shártleri buzılǵanlıǵı (máselen, jaqın tuwısqanlıq, jasalma neke) sebepli onı dúzilgen waqtınan baslap biykar etedi. Olardıń huqıqıy aqıbetleri de túp-tiykarınan parıq etedi.

10. Nekeden ajıratıwda ata-analardıń bala haqqındaǵı kelisimi qaysı kriterya tiykarında bahalanadı?

- A. Ata dáramatınıń kópligi tiykarında
- B. Balanıń huqıqları hám máplerine muwapıqlıǵı tiykarında
- C. Tuwısqanlardıń kópshilik dawısı tiykarında
- D. Neke qansha dawam etkenligi tiykarında

DURIS: B

Shańaraq kodeksiniń 44-statyasına tiykar, ata-analar ortasındağı kelisim balalar máplerine qayshı ekenligi anıqlansa, sud balanıń kim menen jasawı hám aliment muǵdarın ózi belgileydi. Tiykarǵı kriterya hár dayım balanıń huqıq hám mápleri esaplanadı. Ata-ananıń dáramatı áhmiyetli bolsa da, ol tek bala mápine xızmet etiw kózqarasınan bahalanadı.

11. Hayal shańaraqlıq (turmıslıq) zorlıq-zombılıq qurbanı bolǵanın kórsetip, nekeden ajıratıwdı soradı hám sudttan jarastırıw múddetin bermewdi talap etti. Kúyewi bolsa nızamda 6 ay múddet beriliwi májbúriy ekenligin atap ótti. Sud qanday qarar qabıl etiwi kerek?

- A. Kúyewiniń talabın qanaatlandırıp, 6 ay múddet beredi
- B. Shańaraqlıq zorlıq-zombılıqtan jábir kórgen shaxstıń talabına bola jarastırıw ushın múddet belgilemeydi
- C. Máhálle komitetiniń qararısız ajırasıwdı biykar etedi
- D. Tek 3 aylıq múddet belgileydi

DURIS: B
Shańaraq kodeksiniń 40-statyasına tiykar, sud shańaraqlıq (turmıslıq) zorlıq-zombılıqtan jábir kórgen shaxstıń talabına bola jarastırıw ushın múddet belgilemeydi. Bul qağıyda jábirleńiwshini qorǵawǵa qaratılǵan bolıp, 2025-jılda kirgizilgen ózgeriske tiykar qatań ámel etiledi. Kúyewiniń 6 aylıq múddet haqqındağı talabı bul jağdayda qanaatlandırılmaydı.

12. Rustam sud tárepinen biyderek joǵalǵan dep tabılǵan. Onıń hayalı Malika nekeni tamamlaqshı. Olardıń 10 jaslı perzenti bar. Malika nekeni qayerde hám qanday tártipte biykar etiwi múmkin?

- A. Balası bolǵanı ushın tek sud tártibinde
- B. Notarius arqalı, kúyewiniń tuwısqanları razılığı menen
- C. FHDYO organında, óziniń arzasına bola
- D. Neke avtomat túrde tamamlanǵan esaplanadı

DURIS: C
Shańaraq kodeksiniń 43-statyasına bola, er-hayaldan biri sud tárepinen biyderek joǵalǵan dep tabılǵan bolsa, ortada kámiletke tolmaǵan balaları bar ekenligine qaramastan, ekinshi táreptiń arzasına bola olar FHDYO organlarında nekeden ajıratıladı. Balanıń bar ekenligi bul arnawlı jaǵdayda sudqa múrájat etiwdi talap etpeydi.

13. Anvar hám Dilnoza neke quristı. Keyinirek málim boldı, Anvardıń burınǵı nekesi biykar etilmegen eken. Dilnoza bul haqqında bilmegen. Sud nekeni haqıyqıy emes dep taptı. Insaplı hayal (Dilnoza) qanday huqıqlarǵa iye boladı?

- A. Ol hesh qanday huqıqqa iye bolmaydı, barlıq múlk mámleketke ótedi
- B. Ol tek óziniń nekege shekemgi familiyasına qaytıwı shárt
- C. Ol Anvardıń barlıq mal-múlkin ózlestiriw huqıqına iye
- D. Ol materiallıq hám ruwxıy ziyandı qaplawdı talap etiwge, sonday-aq, nekede alınǵan familiyanı saqlap qalıwǵa haqılı

DURIS: D
Shańaraq kodeksiniń 56-statyasına tiykar, insaplı er (hayal) ózine jetkerilgen materiallıq hám ruwxıy ziyandı qaplawdı talap etiwge, sonday-aq, neke dúziw mámleketlik dizimge alıńǵan waqıtta tańlaǵan familiyasın saqlap qalıwǵa haqılı. Onıń huqıqları nızam menen tolıq qorǵaladı hám ol jábirleńiwshi retinde tán alınadı.

14. Botir hám Umida shańaraq qurǵan. Umida 7 aylıq hámiledar. Botir shańaraqlıq kelispewshilikler sebepli ajırasıw ushın sudqa dáwa arza kirgizdi, biraq Umida ajırasıwǵa qatań qarsı. Sud usı jaǵdayda qanday jol tutadı?

- A. Umidanıń razılıǵı bolmaǵanlıǵı sebepli dáwa arzasın qabıl etpeydi (yamasa isti tamamlaydı)
- B. Botirdiń dáwa arzasın qabıl etedi hám 6 ay jarastırıw múddetin beredi
- C. FHDYO organına jiberedi
- D. Balanıń tuwılıwın kútip, dárriw ajırasıw qararın shıǵaradı

DURIS: A
Shańaraq kodeksiniń 39-statyasına tiykar, hayalınıń hámiledarlıǵı waqtında hám bala tuwılǵanınan keyin bir jıl dawamında kúyewi hayalınıń razılıǵısız nekeden ajıratıw haqqında is qozǵawǵa haqılı emes. Umidanıń razılıǵı bolmaǵanı ushın sud Botirdiń dáwa arzasın qabıl etpeydi yamasa is júrgiziwdi tamamlaydı.

ASHIQ SORAWLAR
15. Shańaraqlıq zorlıq-zombılıqqa ushırańan shaxs nekeden ajıratıwdı talap etse, shańaraqtı saqlawǵa qaratılǵan ilajlar menen jábirleńiwshiniń qáwipsizligi hám erkin qálewin támiyinlew ortasındaǵı huqıqıy teń salmaqlılıq qanday belgileniwi kerek?

ÚLGI JUWAP
Shańaraqlıq zorlıq-zombılıq jaǵdaylarında nızamshılıq jábirleńiwshiniń qáwipsizligi hám ıqtıyarıy razılıǵın shańaraqtı saqlap qalıwdan ústem qoyadı. Shańaraq kodeksiniń 40-statyasına kirgizilgen sońǵı ózgerislerge bola, sud shańaraqlıq (turmıslıq) zorlıq-zombılıqtan jábir kórgen shaxstıń talabına bola jarasıw ushın múddet belgilemeydi. Bul norma huqıqıy teń salmaqlılıqtı jábirleńiwshi paydasına sheshedi. Ulıwma qaǵıydaǵa bola sudlar shańaraqtı saqlaw maqsetinde 6 ayǵa shekem múddet beriwi múmkin bolsa da, zorlıq-zombılıq faktleri (qorǵaw orderi, sud qararları) bolǵanda, bunday múddet jábirleńiwshiniń ómiri hám den-sawlıǵına qáwip tuwdırıwı múmkin. Alternativ jantasıw retinde geybirewler balalar mápi ushın qanday jaǵdayda da shańaraqtı saqlaw kerek ekenligin atap ótiwi múmkin, biraq nosaǵlam hám zorlıq-zombılıq bar ortalıqta balanıń qalıwı onıń máplerine tuwrıdan-tuwrı qayshı keledi. Sonlıqtan nızam jábirleńiwshiniń erkin qálewin hám qáwipsizligin támiyinlewdi kepillendiredi, sud qadaǵalawı bolsa bul processte zorlıq-zombılıq faktlerin tuwrı bahalaw hám jábirleńiwshini qosımsha travmalardan qorǵaw wazıypasın atqaradı. Nátiyjede, shańaraqtı saqlaw ilajı zorlıq-zombılıq qurbanına salıstırǵanda májbúrlew quralına aylanıp qalıwınıń aldı alınadı.

16. Neke dúziwge tosqınlıq etiwshi jaǵday keyinirek anıqlanǵanında, nekeden ajıratıw hám nekeni haqıyqıy emes dep tabıw talaplarınan qaysı birin tańlaw insaplı tárep hám de balalardıń múlkiy hám jeke huqıqların qorǵawǵa qanday tásir kórsetedi?

ÚLGI JUWAP

Neke dúziwge tosqınlıq etiwshi jaǵday (máselen, burınǵı biykar etilmegen neke yamasa jaqın tuwısqanlıq) keyinirek anıqlanǵanda, nekeni haqıyqıy emes dep tabıw talabı qoyılıwı kerek (Shańaraq kodeksi, 49-statya). Nekeden ajıratıw tek nızamlı dúzilgen nekeni keleshek dáwir ushın tamamlaydı, haqıyqıy emes dep tabıw bolsa nekeni dúzilgen waqtınan baslap huqıqıy aqıbetlersiz dep esaplaydı. Insaplı tárep huqıqların qorǵawda bul tańlaw áhmiyetli orın tutadı. Shańaraq kodeksiniń 56-statyasına tiykar, neke haqıyqıy emes dep tabılǵanda, insaplı er (hayal) ózine jetkerilgen materiallıq hám ruwxıy ziyandı óndiriw, támiynat alıw hám birgelikte arttırılǵan múlkke salıstırǵanda ulıwma múlk qaǵıydaların qollawdı talap etiw huqıqına iye boladı. Balalardıń huqıqlarına kelsek, nızam olardıń máplerin qatań qorǵaydı: nekeniń haqıyqıy emes dep tabılıwı bunday nekeden tuwılǵan balalardıń huqıqlarına tásir etpeydi. Olar nızamlı nekede tuwılǵan balalar sıyaqlı támiynat (aliment) hám miyras huqıqlarına tolıq iye boladı. Alternativ jantasıw retinde tárepler ápiwayı ǵana ajırasıwdı tańlawı múmkin, biraq bul insaplı tárepti ziyandı qaplaw sıyaqlı arnawlı huqıqlardan ayırıwı hám nızambuzıwshılıq faktin jasırıwı múmkin.

17. FHDYO organlarında hám sud tártibinde nekeden ajıratıwdıń huqıqıy aqıbetleri hám processleri ortasındaǵı parıqlar bala mápleri hám múlkiy dawlardı sheshiwde qanday sáwlelenedi?

ÚLGI JUWAP

FHDYO organlarında nekeden ajıratıw (Shańaraq kodeksi, 42-statya) tiykarınan er-hayaldıń óz-ara razılıǵı hám ortada kámiletke tolmaǵan balaları bolmaǵan jaǵdayda qollanılatuǵın ápiwayılastırılǵan hákimshilik tártip esaplanadı. Bul processte mámleket tek ajırasıw faktin qayd etedi hám múlkiy dawlar tekserilmeydi. Sud tártibinde ajıratıw bolsa (Shańaraq kodeksi, 44-statya) kámiletke tolmaǵan balalar bolǵanda yamasa múlkiy dawlar kelip shıqqanda májbúriy esaplanadı. Sud processiniń tiykarǵı maqseti - ázzi tárepti, ásirese balalar máplerin qorǵaw. Sud nekeden ajıratıw menen birge balalardıń kim menen jasawı, aliment óndiriw hám múlkti bóliw máselelerin kompleks sheshedi. Alternativ jantasıw retinde geybirewler barlıq ajırasıwlardı tek sud arqalı sheshiwdi usınıs etiwi múmkin, biraq bul sudlar júklemesin tiykarsız asırıp, dawsız shańaraqlar ushın artıqsha byurokratiyanı keltirip shıǵaradı. Jáne bir jantasıw barlıq ajırasıwlardı FHDYOǵa ótkeriw bolıwı múmkin, biraq bul balalar hám múlk máselesinde mápler soqlıǵısıwın sud qadaǵalawısız qaldıradı. Ámeldegi sistema dawsız jaǵdaylarda ıqtıyarıy razılıq hám erkinlikti, balalar hám múlk máselesinde bolsa qatań sud qadaǵalawın támiyinlep, huqıqıy teń salmaqlılıqtı saqlaydı.

Glossariy

NEKENIŃ TAMAMLANIWI

> Málim yuridikalıq faktler sebepli er-hayal ortasında payda bolǵan neke huqıqıy qatnasıqlarınıń keleshek waqıt ushın tamamlanıwı túsiniwli. Buǵan qaytıs bolıw, sud tárepinen qaytıs bolǵan dep járiyalaw yamasa ajırasıw tiykar bolıwı múmkin.

Mısal: Sardor hám Kamola óz-ara kelispewshilik sebepli nekelerin nızamlı tártipte tamamlawǵa qarar etti.

Baylanıslı terminler: Nekeden ajıratıw, Nekeniń haqıyqıy emesligi

> **NEKEDEN AJIRATIW**
> Er-hayal ortasındaǵı huqıqıy qatnasıqlardı olardıń tiri waqtında, óz-ara razılıǵı yamasa sud qararı tiykarında keleshek waqıt ushın tamamlanıwı túsiniwli.

Mısal: FHDYO organında kámiletke tolmaǵan balaları joq er-hayaldıń nekeden ajıratılıwı rásmiy qayd etildi.

Baylanıslı terminler: Nekeniń tamamlanıwı, Jarastırıw múddeti

> **JASALMA NEKE**
> Shańaraqlıq turmısta jasawdı maqset etpey, qanday da bir mal-múlkke, baylıqqa, turaq jayǵa hám de turaq jayǵa turaqlı dizimnen ótiwdi maqset etip dúzilgen neke túsiniwli.

Mısal: Tek ǵana paytaxttan úy satıp alıw maqsetinde dúzilgen jasalma neke sud tárepinen haqıyqıy emes dep tabıldı.

Baylanıslı terminler: Nekeniń haqıyqıy emesligi, Insaplı er (hayal)

> **INSAPLI ER (HAYAL)**
> Neke dúziwge tosqınlıq etetuǵın jaǵdaylar haqqında bilmegen, máselen, ekinshi táreptiń aldın biykar etilmegen nekesi bar ekenliginen biyxabar halda nekege kirgen hám huqıqları buzılǵan turmıslas.

Mısal: Sud insaplı hayaldıń materiallıq ziyanın qaplaw hám oǵan támiynat belgilew haqqında qarar shıǵardı.

Baylanıslı terminler: Nekeniń haqıyqıy emesligi, Jasalma neke

> **JARASTIRIW MÚDDETI**
> Sud tárepinen nekeden ajıratıw haqqındaǵı isti kóriwdi keshiktirip, er-hayalǵa shańaraqtı saqlap qalıw múmkinshiligin beriw maqsetinde belgileneduǵın, altı ayǵa shekem bolǵan arnawlı múddet.

Mısal: Sud shańaraqtı saqlap qalıw maqsetinde er-hayalǵa úsh aylıq jarastırıw múddetin berdi.

Baylanıslı terminler: Nekeden ajıratıw, Shańaraqlıq (turmıslıq) zorlıq-zombılıqtan qorǵaw

> **SHAŃARAQLIQ (TURMISLIQ) ZORLIQ-ZOMBILIQTAN QORǴAW**
> Nekeden ajıratıw processinde jábir kórgen shaxstıń talabına bola sud tárepinen jarastırıw ushın múddet belgilemew arqalı onıń qáwipsizligi hám huqıqların támiyinlew kepilligi.

Mısal: Hayalına salıstırǵanda zorlıq-zombılıq isletken kúyewine salıstırǵanda sud jarastırıw múddetin qollamadı.

Baylanıslı terminler: Jarastırıw múddeti, Nekeden ajıratıw

> **ER HÁM HAYALDIŃ ULIWMA MÚLKI**
> Er hám hayaldıń neke dawamında arttırǵan mal-múlkleri, sonday-aq, neke qayd etilgenshe, bolajaq er-hayaldıń ulıwma qarjıları esabınan alınǵan mal-múlkleri.

Mısal: Neke dawamında satıp alınǵan avtomobil er hám hayaldıń ulıwma múlki esaplanadı hám ajırasıwda teń bólinedi.

Baylanıslı terminler: Nekeden ajıratıw, Insaplı er (hayal)

> **NEKENIŃ HAQIYQIY EMESLIGI**
> Neke dúziw shártleri buzılǵanda yamasa tosqınlıq etiwshi jaǵdaylar bolǵanda sud tárepinen nekeniń basınan yuridikalıq kúshke iye emes dep tabılıwı.

Mısal: Jaqın tuwısqanlar ortasında dúzilgen neke nızamǵa qayshı bolǵanlıǵı sebepli sud tárepinen haqıyqıy emes dep tabıldı.

Baylanıslı terminler: Jasalma neke, Insaplı er (hayal)

> **FHDYO ORGANINDA AJIRATIW**
> Kámiletke tolmaǵan balaları bolmaǵan hám óz-ara razılıǵı bolǵan er-hayallardı, sonday-aq nızamda kórsetilgen ayrıqsha jaǵdaylarda bir táreptiń arzasına bola nekeden ajıratıwdıń hákimshilik tártibi.

Mısal: Perzentleri bolmaǵan er-hayal óz-ara kelisim tiykarında FHDYO organına arza berdi.

Baylanıslı terminler: Nekeden ajıratıw, Sud tártibinde ajıratıw

> **SUD TÁRTIBINDE AJIRATIW**
> Er-hayaldıń kámiletke tolmaǵan balaları bolǵanda, bir tárep ajırasıwǵa razı bolmaǵanda yamasa múlkiy dawlar bolǵanda nekeni biykar etiwdiń sud arqalı ámelge asırılatuǵın huqıqıy tártibi.

Mısal: Múlkiy daw bar ekenligi sebepli olardıń nekesi sud tártibinde biykar etildi.

Baylanıslı terminler: FHDYO organında ajıratıw, Jarastırıw múddeti

Xronologiya

Nekeniń tamamlanıwı hám haqıyqıy emesligi institutınıń rawajlanıwı

> **1998 · SHAŃARAQ KODEKSI QABIL ETILIWI**
> Ózbekstan Respublikasınıń Shańaraq kodeksi qabıl etilip, nekeniń tamamlanıwı hám haqıyqıy emesligi shártleri nızam dárejesinde bekkemlendi.

Áhmiyeti: Shańaraq huqıqı tarawındaǵı tiykarǵı nızam hújjetiniń jaratılıwı.

2010 · NEKENIŃ TAMAMLANIW WAQTI

Shańaraq kodeksine kiritilgen ózgeriske kóre, neke FHDYO organında ajırasqanlıq dizimge alınǵan kúnnen baslap tamamlanıwı qatań belgilendi.

Áhmiyeti: Nekeniń tamamlanıw waqtın anıq huqıqıy tártipke salıw.

2018 · JARASTIRIW KOMISSIYASIN TARTIW

Sud er-hayalǵa jarastırıw ushın múddet tayınlaǵanda, máhálle puqaralar jıyınınıń jarastırıw komissiyasın xabardar etiwi májbúriy etip belgilendi.

Áhmiyeti: Jámiyetshilik qatnasıwında shańaraqlardı saqlap qalıw mexanizmi engizildi.

2023 · FHDYO QAǴIYDALARI TASTIYIQLANIWI

Ministrler Kabinetiniń 550-sanlı qararı menen FHDYO organlarında nekeden ajıratıwdı dizimge alıwdıń zamanagóy hám anıq qaǵıydaları tastıyıqlandı.

Áhmiyeti: Hákimshilik tártiptegi ajırasıw processleri sanlılastırıldı hám ápiwayılastırıldı.

2025 · ZORLIQ QURBANLARIN QORǴAW

Shańaraq kodeksiniń 40-statyasına shańaraqlıq (turmıslıq) zorlıqtan jábirlengen shaxstıń talabına kóre jarastırıw ushın múddet tayınlanbawı haqqında norma kiritildi.

Áhmiyeti: Jábirleniwshiler qáwipsizligin támiyinlewde áhmiyetli qádem qoyıldı.

Mind-map

Nekeniń tamamlanıwı

- Tamamlanıw tiykarları: Shańaraq kodeksi 37-statyasına bola nekeni tamamlawshı yuridikalıq faktler.
- — Er (hayal) qaytıs bolıwı: Tábiyiy ólim nátiyjesinde nekeniń óz-ózinen tamamlanıwı.
- — Qaytıs bolǵan dep járiyalaw: Sud qararı menen shaxstı qaytıs bolǵan dep tabıw.
- — Nekeden ajıratıw: Er-hayal tiri waqtında nekeni biykar etiw.
- FHDYO tártibinde ajıratıw: Shańaraq kodeksi 42-43-statyaları tiykarında hákimshilik tártipte ajıratıw.
- — Óz-ara razılıq: Eki táreptiń de ıqtıyarıy razılıǵı bar ekenligi.
- — — Kámiletke tolmaǵan bala joqlıǵı: Er-hayaldıń ulıwma kámiletke tolmaǵan balaları bolmawı shárt.
- — — Múlkiy daw joqlıǵı: Múlk hám támiynat boyınsha dawlar joq ekenligi.
- — Bir tárep arzası: Nızamda kórsetilgen ayrıqsha jaǵdaylarda bir tárep baslaması.
- — — Biyderek joǵalǵanlıq: Sud tárepinen biyderek joǵalǵan dep tabılǵanda.
- — — Muamalaǵa uqıpsızlıq: Ruwxıy jaǵdayı sebepli muamalaǵa uqıpsız dep tabılǵanda.
- — — 3 jıldan artıq qamaq: Jınayatı ushın 3 jıldan artıq azatlıqtan ayırılǵanda.

- Sud tártibinde ajıratıw: Shańaraq kodeksi 40-statyası tiykarında sud arqalı ajıratıw.
- — Tiykarǵı shártler: Sudqa múrájat etiw ushın tiykar bolıwshı jaǵdaylar.
- — — Balalar bar ekenligi: Kámiletke tolmaǵan ulıwma balalar bar ekenligi.
- — — Razılıq joqlıǵı: Bir táreptiń ajırasıwǵa razı emesligi.
- — Jarastırıw múddeti: Shańaraqtı saqlap qalıw ushın beriletuǵın múmkinshilik.
- — — 6 ayǵa shekem múddet: Sud 6 ayǵa shekem jarastırıw múddetin beriwi múmkin.
- — — Zorlıq-zombılıqta qollanbawı: Jábirleńiwshi talap etse, múddet berilmeydi.
- — Kúyewiniń dáwa sheklewi: Shańaraq kodeksi 39-statyası boyınsha kúyewiniń huqıqın sheklew.
- — — Hámiledarlıq dáwiri: Hayaldıń hámiledarlıq waqtında kúyewi dáwa qozǵata almaydı.
- — — Bala 1 jasqa shekem: Bala tuwılǵannan keyin 1 jıl dawamında kúyewi dáwa ete almaydı.
- Ajıratıw aqıbetleri: Neke tamamlanǵannan keyin júzege keletuǵın huqıqıy jaǵdaylar.
- — Balalar táǵdiri: Balalar kim menen jasawın belgilew.
- — Aliment hám támiynat: Balalar yamasa mútáj tárep ushın támiynat belgilew.
- — Múlkti bóliw: Er-hayaldıń ulıwma múlkin nızamǵa muwapıq bólistiriw.
- Haqıyqıy emeslik tiykarları: Shańaraq kodeksi 49-statyasına tiykar nekeni biykar etiw sebepleri.
- — Iqtıyarıylıq joqlıǵı: Nekege májbúrlep kirgizilgenlik jaǵdayı.
- — Jasqa jetpew: Neke jasına jetpesten nızamǵa qayshı túrde neke dúziw.
- — Tosqınlıqlar bar ekenligi: Nızam menen qadaǵan etilgen jaǵdaylarda neke dúziw.
- — — Jaqın tuwısqanlıq: Násil-nesep shájiresi boyınsha jaqın tuwısqanlar ortasında.
- — — Basqa nızamlı neke: Táreplerden biriniń ámeldegi basqa nekesi bar ekenligi.
- — Jasalma neke: Shańaraq quriw maqsetisiz dúzilgen neke.
- Haqıyqıy emeslik aqıbetleri: Neke haqıyqıy emes dep tabılǵandaǵı huqıqıy aqıbetler.
- — Basınan biykar bolıwı: Neke dúzilgen waqıttan baslap yuridikalıq kúshke iye emesligi.
- — Insaplı tárep huqıqları: Huqıqları buzılǵan tárepti qorǵaw kepillikleri.
- — — Támiynat alıw huqıqı: Insaplı tárep basqasınan támiynat talap etiwi múmkin.
- — — Ziyandı qaplaw: Materiallıq hám ruwxıy ziyandı óndiriw huqıqı.
- — Balalar huqıqı saqlanıwı: Haqıyqıy emes nekeden tuwılǵan balalar huqıqı tolıq saqlanadı.

Túsindiriw hám sxema

Nekeden sud tártibinde ajıratıw processı

DIAGRAMMADAǴI BAYLANISLAR

- Ajırasıw dawı ’Dáwa kirgiziw ’Puqaralıq sudı
- Puqaralıq sudı ’Múddet beriw ’Jarastırıw múddeti
- Shańaraqlıq zorlıq-zombılıq ’Múddet berilmeydi ’Jarastırıw múddeti
- Jarastırıw múddeti ’Kelisimdi tekseriw ’Balalar mápi

- Jarastırıw múddeti ’Dawdı sheshiw ’Múlkti bóliw
- Balalar mápi ’Qarar qabıl etiw ’Nekeniń tamamlanıwı
- Múlkti bóliw ’Qarar qabıl etiw ’Nekeniń tamamlanıwı
- Nekeniń tamamlanıwı ’Qayd etiw ’FHDYO organı

Derekler

USI TEMANIŃ DEREKLERI

Ózbekstan Respublikasınıń Shańaraq kodeksi (30.04.1998) — https://lex.uz/docs/104720

Ministrler Kabinetiniń 550-sanlı qararı (20.10.2023) — https://lex.uz/docs/6638940

USINILATUǴIN ÁDEBIYATLAR (BAǴDARLAMADAN)

- Babajonova D.I., Qilichev X.M., Maxmudxodjayeva U.M., Orazimbetov R.M. Oila huquqi: Darslik. – T.: O‘zbekiston Respublikasi IIV Akademiyasi, 2026. – 220 b. II bob.

Iqtibas keltiriwden aldın hár bir derekti onıń ámeldegi rásmiy teksti menen salıstırıń.

Oqıw teksti bilimlendiriw maqsetinde jasalma intellekt járdeminde tayarlanǵan. Bul yuridikalıq másláhát emes; iqtibas keltiriwden aldın birlemshi derekler menen tekseriń. Tashkent mámleketlik yuridikalıq universiteti · Shańaraq hám miyras huqıqı.

OXFORDER LLC tárepinen jaratılǵan · Basılım 2026.11